MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - IV

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	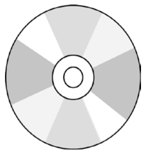	२		३		४	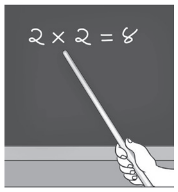	५	
	सान्द्रमुद्रिका		तन्त्रीः		पायसम्		गुणयति		स्वेदकः

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. एकषष्टिः - ६१ २. ३२ - द्वात्रिंशत् ।

३. ३६ - षट्त्रिंशत् ।

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	पञ्चत्रिंशदधिक - पञ्चवादनम्	०५:३५
२.	दशाधिक - पञ्चवादनम्	०५:१०
३.	पादोन - षड्वादनम्	०५:४५
४.	चत्वारिंशदधिक - अष्टवादनम्	०८:४०
५.	एकादशवादनम्	११:००

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

श्वः **गुरुवासरः** → **परश्वः** शुक्रवासरः → **प्रपरश्वः** शनिवासरः

	द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।**	१
	१) **पञ्चमे** वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् । २) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् ।	
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।**	१
	शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।	
ग)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।**	१
	शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः । - **सत्यम् ।**	
घ)	**एषः गद्यांशः 'आदिशङ्कराचार्यः' पाठात् उद्धृतः ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**समाप्य, प्राप्य ।**	१
ख)	**विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।**	१
	<table><tr><th>विशेषणम्</th><th>उत्तरम्</th></tr><tr><td>जगद्गुरोः चिन्तामग्ना</td><td>**शङ्कराचार्यस्य आर्याम्बा**</td></tr></table>	
ग)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।**	१
	गुरुमुपागच्छत् - **गुरुम् + उपागच्छत् ।**	
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।**	१
	शङ्कर उच्चैः आक्रोशत् यतः **नक्रः तस्य पादम् अगृहणात् ।**	
ख)	**कः कं वदति ।**	१
	शङ्करः मातरं वदति ।	

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १
'मातः यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एव त्वत्समीपमागमिष्यामि' इति शङ्करः मात्रे प्रतिश्रुत्य गृहाद् निरगच्छत् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १
शङ्करः स्नानार्थं यमुनानदीम् अगच्छत् । - **असत्यम् ।**

२. **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** २

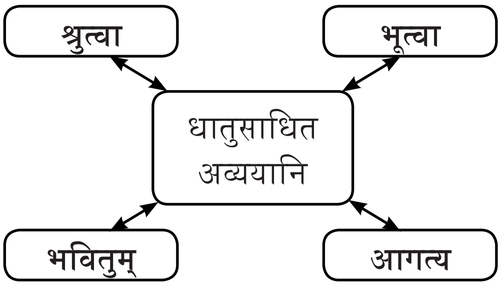

उ.२ इ) **गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१. (Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.)
विश्वामित्र - How to cross the rive-flow? How to save people and cows? How shall I ask them a path for crossing? How shall I pray for well-being of rivers. River (Bias) - Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us?
विश्वामित्र - O mother, I am विश्वामित्र. I have come from a far along with chariots and carts. We all are eager to go to the other bank.

२. (On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.)
कीर्तनकार - O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth. The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival. (Note : It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)
Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?
कीर्तनकार - Indeed, the river gives (us) life. Therefore, On this occasion, people release lamps in the river to express gratitude. By lighting the small lamp in a leaf-bowl, people offer it to the river -water.

उ.२ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The first incident explains how आदिशङ्कराचार्य, who was keen to become a monk was granted by his mother for practising monkship; due to an inescapable situation. Once, शंकर went to पूर्णा river for bathing, a crocodile caught his leg. शंकर screamed loudly with pain. His mother आर्यांबा came there. Seeing शंकर crying in miserable condition, even his mother got perturbed.

२) विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her. विश्वामित्र, reached the union of Bias and Sutlej river. Then he greeted the rivers with respect. He termed rivers as mother and requested them to become shallow. He requested them to moderate the flow.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १
कम्बलवन्तं शीतं न बाधते ।

ख) **निर्धनः, याचकः ।** १

ग) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

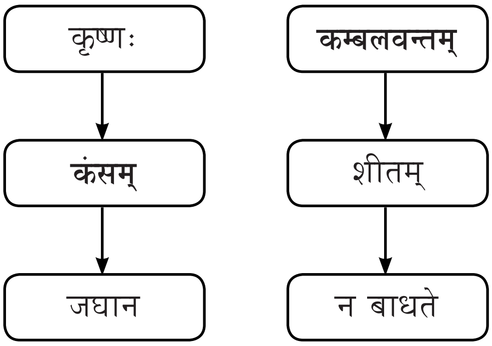

घ)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १) याचतेऽयम् - याचते + **अयम्** । २) निर्धनो वा - **निर्धनः** + वा ।	१
ङ)	**लकारं लिखत ।** याचकः धनं <u>याचते</u> । - **लट्लकारः ।**	१
उ.३ १.	**आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।** वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।** **यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि** च ॥	४
२.	रामाभिषेके **जलमाहरन्त्या हस्तात् सृतो हेमघटो युवत्याः ।** **सोपानमार्गेण करोति शब्दं ठंठं ठठं ठं ठठठं** ठठं ठः ॥	
उ.३ १.	**इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** Just as, all rivers enter the ocean, likewise, all religions resort to humanity.	२
२.	Just as, different musical notes from music has a base of षड्ज (स्वर) likewise, all धर्मs resort to humanity. (Humanity is a base of all धर्मs)	
उ.३ १. २.	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** 'मानवताधर्मः' इति काव्यस्य आधारेण मानवताधर्मस्य वर्णनं कुरुत । चित्रकाव्यम् is an image poetry. such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. 'रामाभिषेके' is the best example of समस्यापूर्ती. In समस्यापूर्ती, last चरण is stated but it is often absurd. The poet's challenge is to create a meaningful poetry / श्लोक. In this श्लोक, चरण 'ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः' is already given. The poet wisely composes remaining three ®ejCes to make meaningful श्लोक. The poet composes it as - at the time of राम's coronation, certain young lady having gold pot in her hand, went to bring water. While going, the gold pot was fallen from her hands. At that time, the sound that was generated is ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः। Thus, he completes the समस्या.	२

	चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।	
उ.४	**निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**	
अ)	**उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	गम् - गच्छ् → बालकः **विद्यालयं** गच्छति ।	
२.	दा - यच्छ् → जनकः **पुत्राय/ कन्यायै** उपहारं यच्छति ।	
३.	रुच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।	
४.	कथ् → माता **बालकाय** कथां कथयति ।	
आ)	**अनुवादं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	भारतः मम देशः अस्ति ।	
२.	आकाशस्य वर्णः नीलः अस्ति ।	
३.	एतत् मम प्रियं पुस्तकम् ।	
४.	बालकाः जले क्रीडन्ति ।	
इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	सुदामा श्रीकृष्णस्य **वयस्य / स्निग्धः / सवयाः / सखा / सुहृत्** ।	
२.	**वृक्षः / महीरुहः / शाखी / विटपी / पादपः / तरुः** परोपकाराय फलति ।	
३.	**मनुष्याः / मानुषाः / मर्त्याः / मनुजाः / मानवाः / नराः** सर्वदा सत्यं वदेत् ।	
४.	त्वं प्रजाहितदक्षः **राट् / पार्थिवः, क्ष्माभृत् / नृपः / भूपः / महीक्षित्** ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	अ) **पृथक्करणम् ।**	
१.	**नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

नाम	सर्वनाम
पत्रवाहकः, नक्रात्, जनित्रम्	**तस्य, युष्मान्**

२.	**क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
अवदत्, तिष्ठ	वन्द्यः, कृतवान्, पूजितः

उ.५	**आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**	
१)	**सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)**	२
१.	भगवता व्यासेन **अष्टादश** पुराणानि रचितानि ।	
२.	भगवद्गीतायाम् अष्टादशे अध्याये **अष्टसप्ततिः** श्लोकाः सन्ति ।	
३.	**चत्वारः** वेदाः वर्तन्ते ।	
२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	दारपोषणे रताः ।	**सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।**
२.	यमराजस्य सहोदरः ।	**षष्ठी - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	नीलः कण्ठः यस्य सः ।	**बहुव्रीहि समासः ।**
४.	मानवता एव धर्मः ।	**कर्मधारयः समासः ।**
५.	परिवारेण सह ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
६.	अभ्युदयं करोति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**

३)	**समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)**	२
	१. स्मरसि × **विस्मरसि ।** २. वृक्षः - **तरुः ।**	
	३. बहवः × **अल्पः ।** ४. नक्रः - **मकरः ।**	
४)	**योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)**	२
क.	धर्माः मानवतागुणं शंसन्ति । - **कर्तृवाच्यम् ।**	
ख.	त्वं मानवतां **भज** ।	
ग.	**सकलाः** नद्याः महोदधिं प्रविशन्ति ।	

****